

تحلیل روابط متقابل شهر جیرفت با روستاهای پیرامون تحت نفوذش

صدیقه موسی‌زاده^۱، غلامرضا میری^{۲*}، محمودرضا انوری^۳

۱. دانشجوی دکتری تخصصی گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

۲. استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

۳. استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد زاهدان، دانشگاه آزاد اسلامی، زاهدان، ایران.

* نویسنده مسئول، Email: gholam_reza_miri@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳ شهریور ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش: ۰۴ تیر ۱۴۰۲

چکیده

مقدمه: رفع مشکلات جوامع روستایی، گسترش و بهبود اوضاع اقتصادی و اجتماعی در فضاهای روستایی و شهرها ارتباطی تنگاتنگ با نوع رابطه شهر و روستا دارد. اگر رابطه حاکم بین شهر و روستا، رابطه ای صحیح و منطقی باشد، شهر از یک طرف به مرکزی برای خدمات و امکانات دهی برای روستاها مطرح شده و از سوی دیگر روستاها نیز در رابطه اقتصادی متعادل و متقابل، نیازمندی‌های شهرها را فراهم ساخته، شهر و روستا به صورت متقابل و تعاون اقتصادی و اجتماعی به حیات خود ادامه می‌دهند.

هدف: پژوهش حاضر، با هدف تحلیل روابط متقابل شهر جیرفت با روستاهای پیرامون تحت نفوذ خودش است.

روش شناسی: پژوهش از نظر هدف‌گذاری کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی-تحلیلی است. برای گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه محقق ساخته) استفاده شده است. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی ساده و حجم جامعه آماری با مدل کوکران با سطح خطای ۵ درصد ۳۸۴ نفر بر اساس جمعیت سال ۱۴۰۰ انتخاب گردیده است.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: قلمرو جغرافیایی شامل شهر جیرفت و روستاهای پیرامون تحت نفوذ آن می‌باشد.

یافته‌ها و بحث: یافته‌های این پژوهش نشان داد سطح معناداری شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذ خود به غیر از بعد اجتماعی در ابعاد اقتصادی، اداری-سیاسی و کالبدی کمتر از مقدار ۰/۰۵ است، از این رو فرض برابری میانگین مطلوبیت ابعاد مذکور در جامعه با متوسط ارزشی مورد نظر (۳) رد می‌شود. همچنین با توجه به مقدار منفی اختلاف میانگین اکثر ابعاد مورد مطالعه می‌توان نتیجه گرفت که مطلوبیت وضعیت روابط شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذ خود از وضعیت ضعیفی برخوردار است.

نتیجه‌گیری: جیرفت به عنوان یک شهر میانی و قطب بزرگ کشاورزی جنوب کشور و همچنین به لحاظ تجمع امکانات، سرمایه و نیروی انسانی در منطقه ضمن تسلط و برتری در سطح ناحیه دارای ارتباط دو سویه با روستاهای پیرامون خود است. از سوی دیگر روستاهای تحت حوزه نفوذ نیز با برقراری جریانات اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی، روابط تجاری و سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی، بازار و مسکن شهری زمینه‌های پویایی و رشد شهر جیرفت و نیز توسعه در روستای خود را ضمن «وابستگی به شهر» به‌طور نسبی فراهم نموده‌اند.

کلیدواژه‌ها: شهر، روستا، روابط متقابل شهر - روستا، حوزه نفوذ، شهر جیرفت.

مقدمه

امروزه مطالعه روابط شهر و روستا از مهمترین مباحث مطرح در برنامه‌ریزی‌های ناحیه‌ای و روستایی است (Kihonge, 2014:11). زیرا با مطالعه و شناخت کلی و همه جانبه از یک ناحیه و با کشف استعدادها و توانایی‌های بالقوه موجود در محل می‌توان راه‌حل‌های مناسبی برای رفع تناقضات و اختلافات ناحیه‌ای و خصوصاً تضادهای آشکار بین شهرها و روستاها پیدا کرد (رومیانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۸). در این بین علم جغرافیا هم بنا به ماهیت همه جانبه نگری که دارد به بررسی روابط شهر و روستا از ابعاد مختلف تجاری، اقتصادی، فرهنگی، اداری و سیاسی آن پرداخته و جغرافیدان می‌کوشد تا در فضاهای شهری و روستایی رابطه‌ای متعادل، منطقی و مکمل داشته باشد و از این رهگذر، اقتصادی سالم بر فضاهای شهری و روستایی حاکم گردد (Van Leeuwen, 2010:1). لذا امروزه تاثیر شهر بر توسعه مناطق روستایی و پیرامون آنها امر مسلم و پذیرفته شده‌ای است (Xue., 2014: 131). این اثرگذاری به طور عمده از طریق پیوندهای روستایی شهری محقق می‌گردد. از این رو سازمان ملل در سال ۲۰۰۴ موضوع روز جهانی اسکان را چنین نامید: شهرها، موتورهای توسعه روستایی است (Un habitat, 2004:26). در همین راستا همانطور که توسط بانک جهانی (۲۰۰۶) استدلال شده است، نادیده گرفتن ارتباط روستایی شهری - منجر به ناکارایی و باعث نابرابری بازدارنده رشد می‌شود (World Bank, 2006). بنابراین رفع مشکلات جوامع روستایی، گسترش و بهبود اوضاع اقتصادی و اجتماعی در فضاهای روستایی و شهرها ارتباطی تنگاتنگ با نوع رابطه شهر و روستا دارد. اگر رابطه حاکم بین شهر و روستا، رابطه‌ای صحیح و منطقی باشد، شهر از یک طرف به مرکزی برای خدمات و امکانات دهی برای روستاها مطرح شده و از سوی دیگر روستاها نیز در رابطه اقتصادی متعادل و متقابل، نیازمندی‌های شهرها را فراهم ساخته، شهروروستا به صورت متقابل و تعاون اقتصادی و اجتماعی به حیات خود ادامه می‌دهند (Zhang et al, 2006, 446). چنانچه این رابطه‌ای صحیح و عادلانه باشد، موجبات وابستگی کمتر جوامع روستایی به شهرها را فراهم آورده و باعث احیای ماهیت کارکردی روستاها مبتنی بر تولید، عرضه کالا و خدمات، به تقویت ساختارهای اقتصادی و اجتماعی روستاها منجر گشته و با عدم مهاجرت روستائیان به سمت شهرها، نوعی رابطه متعادل در مناسبات شهر و روستا به وجود می‌آید (Srivastava and Shaw, 2016) که نتیجه این روند عدم تفوق و استیلای شهر بر روستاهای تحت نفوذش خواهد بود که به استعمار روستاها توسط شهرها نمی‌انجامد. باتوجه به اینکه زندگی شهرها و روستاها کاملاً به یکدیگر وابسته است و این دو، مجموعه زیستی واحدی را تشکیل می‌دهند، توسعه و ترقی و یا بروز مشکلات در هر یک بر دیگری اثر غیر قابل انکار دارد (Akkoyunlu, 2015: 20-40).

در این پژوهش شهر جیرفت در سال ۱۴۰۰ با حوزه نفوذش دارای ۱۲۸۸ روستا به‌عنوان یکی از قطب‌های کشاورزی کشور مطرح شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد شعاع اثرگذاری شهرستان جیرفت بر توسعه روستاهای پیرامون متفاوت است. یعنی روستاهایی که در فاصله نزدیکتری به شهر جیرفت قرار دارند از سطح توسعه یافتگی بالاتری برخوردار هستند و با افزایش شعاع اثرگذاری شهر، سطح توسعه روستاهای حوزه نفوذ کاهش می‌یابد. بنابراین مطالعه روابط شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذش بیش از پیش ضروری به نظر می‌رسد. از این رو، این پژوهش با هدف تحلیل رابطه شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذش جهت فراهم نمودن تثبیت جمعیت، ایجاد تعادل فضایی، اشتغال‌زایی، خدمات‌رسانی و توسعه در نواحی روستایی این شهرستان انجام گرفته است. از این رو این مطالعه درصدد پاسخگویی به سوالات ذیل است که عبارتند از:

۱. شهر جیرفت در ارتباط با روستاهای حوزه نفوذ خود چگونه عمل کرده است؟
۳. روابط روستاهای پیرامون حوزه شهر جیرفت از نظر ابعاد (اقتصاد، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی-اداری و کالبدی) چگونه است؟

سرآغاز ادبیات علمی مربوط به روابط شهر و روستا توسط جغرافیدانان، به دهه ۱۹۴۰ میلادی باز می‌گردد. یکی از پیشگامان این مبحث، هانس بوبک، جغرافیدان اتریشی است که نخستین بار در قالب "روندهای تکاملی" در سال

۱۹۴۸ کوشید تا این مقوله را در چارچوب "سرمایه‌داری بهره‌بری" مطرح سازد (محمدی‌یگانه و سنایی‌مقدم، ۱۳۹۵: ۱۰۵). پل سینجر معتقد است، که برای درک مسأله‌ی پیدایش شهر، ابتدا باید تفاوت و رابطه‌ی شهر و روستا را بررسی کرد. بدین ترتیب که روستا، احتیاجات اولیه و معیشتی خود را در طبیعت فراهم می‌کند (بذرافشان و همکاران، ۱۳۹۴)، بنابراین روستا خودکفاست. در صورتی که شهر، به عنوان محل طبقه‌ی حاکم و مقرر قدرت، برای رفع نیازهای اولیه‌ی خود، محتاج روستاست (پاپلی‌یزدی سناجردی، ۱۳۸۲: ۲۸۱). در این صورت، شهر زمانی می‌تواند وجود داشته باشد، که نیروهای تولیدی در روستا قادر باشد، بیش از نیاز خود تولید کند. ولی تنها تولید مازاد برای ایجاد شهر کافی نیست، بلکه باید روابطی به وجود آید تا جریان مداوم انتقال مازاد مذکور از روستا به شهر تضمین شود (Kumar Jat et al., 2008, 28). سینجر معتقد است که وجود جامعه‌ی طبقاتی است، که موجب تداوم انتقال مازاد از روستا به شهر می‌شود. به عبارتی دیگر، در جامعه‌ای که مساوات و عدالت اجتماعی وجود دارد و همه به‌طور یکسان و مشابه در تولید و تصاحب محصولی شرکت می‌کنند، مازاد تولید هم می‌تواند وجود داشته باشد، ولی مسأله اساسی چگونگی پیدایش طبقه‌ای است، که در تولید شرکت نکرده است و مازاد محصولی را که به وسیله‌ی بخش دیگر جامعه تولید می‌شود، تصاحب می‌کند (نوروزی، ۱۳۹۸: ۵۲). پیوندها و روابط روستایی شهری حاصل تعامل دوسویه سکونتگاه‌های روستایی و کانون‌های - شهری در عرصه منطقه‌ای هستند و از طریق جریان‌های مختلف از جمله جریان افراد، کالاها، اطلاعات، نوآوری و نظایر آن شناسایی می‌شوند (رومیانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۹). در نظریه رشد متوازن هم اعتقاد بر اینست که، زمانی تعادل بین روابط شهر و روستا برقرار می‌شود، که هم شهر و هم روستا بصورت یکسان و متعادل به رشد و توسعه اقتصادی دست یابند، بنابراین هر دو به یک اندازه به هم نیاز خواهند داشت و رابطه بین آنها متعادل و متقابل خواهد بود (نوروزی، ۱۳۹۸: ۵۲). مایکل لیپتون نیز از معروفترین نظریه‌پردازان سال‌های اخیر است، که تأثیرات نفوذ مؤثر شهر به روستا را مورد تحلیل قرار داده است. وی می‌گوید: امروزه در کشورهای فقیر دنیا برخورد طبقاتی، نه میان نیروی کار و سرمایه و نه میان منافع خارجی و منافع ملی است، بلکه میان طبقات روستایی و طبقات شهری صورت می‌گیرد. او بر زمینه‌های کاملاً "روشن، در تخصیص منابع در امر توسعه روستایی تأکید می‌کند. به نظر او قدرت مردم شهری به حدی است، که می‌توانند منافع عمده یک کشور را جهت سودیابی خود به شهرها اختصاص دهند و منافع تخصیص منابع را دور از جمعیت روستایی نگه دارند، زیرا نفوذ مؤثر شهر بر حوزه‌های روستایی، نه تنها مردم فقیر را در فقر نگه می‌دارد، بلکه موجب نابرابری‌هایی در داخل حوزه‌های روستایی نیز می‌شود (Lipton, 1982. 66-814). روابط شهر و روستا را طبق شاخص‌ها و رویکردهای مختلفی می‌توان بررسی کرد. اهم این رویکردها که در این پژوهش بیشترین استفاده را داشته، در تقسیم‌بندی زیر ارائه شده است.

- پیوند در عرصه فضا مانند جریان افراد، کالا، سرمایه، اطلاعات، فناوری و حتی مواد زائد.
- تعامل در سطح بخش‌ها شامل (تعامل بخشی) فعالیت‌های روستایی که در نواحی شهری انجام می‌شوند (سعیدی، ۱۳۹۰).

در نظام فضایی دو نوع نظریات روابط مکان محور و سلسله‌مراتبی اندازه مبنا و نظریات جریان محور و شبکه‌ای را می‌توان در نظر گرفت. مهمترین نظریات سلسله‌مراتبی اندازه مبنا شامل نظریه‌های مکان مرکزی، قطب رشد، مرکز-پیرامون، مراکز رشد روستایی، روستا-شهری و عملکردهای شهری در توسعه روستایی است. در رابطه با قطب رشد (به عنوان یکی از مهمترین نماینده‌های این نظریه) لازم است اشاره شود که صاحب‌نظران این دیدگاه اعتقاد دارند که شهرها نسبت به روستاهای پیرامون خود، قطب رشد محسوب می‌شوند و توسعه پیرامون را مهیا می‌سازند. این افراد با بهره‌گیری از اثر قطبی شدن و اثر انتشار تدریجی یا رخنه به پایین، سازوکار تأثیر شهرها بر روستاها و نواحی پیرامون را بیان می‌کنند (Gharebaghiyan, et al. 2002). نظریات روابط متقابل شهر و روستا متنوع هستند که از مهمترین آنها می‌توان به نظریه رشد متوازن، نظریه گرایش معطوف به شهر، نظریه دور و تسلسل فقر و روابط شهر روستا، نظریه تفاوت پایه‌ای شهر و روستا، نظریه استور و تیلور در روابط شهر و روستا (توسعه از پایین)، نظریه سرمایه‌داری هانس

بویک، نظریه وقف و رابطه شهر و روستا، نظریه کارکردهای شهری و توسعه روستایی اشاره کرد. به طور کلی، شهرنشینی و روستانشینی و روابط شهر و روستا در کشورهای مختلف با یکدیگر متفاوت است. بنابراین در بررسی روابط روستایی شهری در مناطق مختلف باید شرایط خاص را در کنار قانونمندی‌های کلی و عام در نظر گرفت. در کشور ایران با توجه به ویژگی‌های خاص جغرافیای طبیعی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، شهرنشینی و روستانشینی و روابط بین آنها با کشورهای صنعتی و پیشرفته متفاوت بوده و بنابراین این نظریات، بصورت کلی قابل تعمیم به روستاها و شهرهای کشور ما نیستند و روابط بین شهر و روستا در ایران با کشورهای جهان اول متفاوت است.

مرور ادبیات و کارهای صورت گرفته در زمینه روابط شهر روستا ما را به پژوهش‌های مفید و ارزشمندی رهنمون می‌سازد. از نزدیک‌ترین کارهای علمی انجام شده به این پژوهش می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود.

مقیسه و زبردست (۱۳۹۷)، در مقاله‌ای به تحلیل روابط روستا شهری مشهد در توسعه منطقه‌ای پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است توسعه متوازن منطقه‌ای از طریق توجه به شاخص‌های مکان محور و جریان محور به طور همزمان و برای هر دو سکونتگاههای شهری و روستایی قابل انجام است. راهبرد شبکه منطقه‌ای داگاس می‌تواند به عنوان نظریه‌ای قابل توجه به منظور برنامه‌ریزی منطقه‌ای در این ناحیه مورد توجه واقع شود و شدت توسعه مدل تک قطبی را به سمت شبکه‌ای با جریان‌های دوسویه، افقی و عمودی و مکمل هدایت کند.

نورزوی (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای به شناخت نظریات مطرح در روابط متقابل شهر و روستا در جهان و ایران جهت دستیابی به توسعه پایدار پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داد شهرنشینی و روستانشینی و روابط شهر و روستا در کشورهای مختلف با یکدیگر متفاوت است. بنابراین در بررسی روابط روستایی شهری در مناطق مختلف باید شرایط خاص را در کنار قانونمندی‌های کلی و عام در نظر گرفت.

تقیلو و همکاران (۱۴۰۱)، در مقاله‌ای به تحلیل تاثیر روابط شهر و روستا بر تحولات اقتصادی سکونتگاههای روستایی؛ مورد دهستان نالوس شهر اشنویه پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد که رابطه اقتصادی شهر و روستا تاثیری بر روی ابعاد اقتصادی و اجتماعی روستائیان منطقه مورد مطالعه نداشته است. جریان سرمایه‌گذاری روستائیان در فعالیت‌های اقتصادی شهر بیشترین میزان ارتباط را نظر جامعه پرسش داشته است.

قیورکا و همکاران (۲۰۱۲)، در پژوهشی به بررسی و روابط بین شهر و روستا از نظر توسعه پایدار پرداخته‌اند. به این نتیجه رسیدند که مشارکت شکل گرفته بین شهر و روستا از نظر توسعه پایدار منجر به افزایش رفاه شهرها و در عین حال حفاظت از منابع روستایی می‌گردد.

سو و همکاران (۱۰۱۵)، در پژوهشی به بررسی روابط متقابل شهر و روستا در چین پرداخته‌اند. به این نتیجه رسیدند که جمعیت در نقاط شهری باعث ایجاد و عدم توازن بین شهر و روستا از نظر میزان ذخیره تقاضای نیروی کار می‌شود که باعث ناهمخوان شدن ساختار شغلی هسته‌های شهری و حوزه نفوذ روستایی می‌گردد. این عامل موجب برتری همه‌جانبه شهر نسبت به روستا شده و در نتیجه میزان مهاجرت از روستا به شهر خواهد شد.

با توجه به بررسی پیشینه پژوهش، نوآوری این پژوهش در قیاس با تحقیقات صورت گرفته در استفاده از ابعاد و گویه‌های جامع بررسی روابط متقابل شهر و روستا می‌باشد.

روش شناسی

پژوهش از نظر هدف‌گذاری کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری شهر حیرفت و روستاهای تحت حوزه نفوذش (باغباغو، باغلیشیر، حسین آباد، سقدر، سین آباد، دولت آباد، میجان سفلی و خاتون آباد)، بر اساس تقسیمات اداری-سیاسی می‌باشد. اطلاعات مورد نیاز برای بررسی رابطه متقابل شهر حیرفت با روستاهای مورد مطالعه که شامل ۴ شاخص اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی-اداری و کالبدی می‌باشد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته، که در سال ۱۴۰۰ انجام شده است. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی ساده و حجم جامعه آماری با مدل کوکران با سطح خطای ۵ درصد ۳۸۴ نفر انتخاب گردیده است. برای بدست آوردن

پایایی ابزار تحقیق از آلفای کرونباخ استفاده شده است، میزان آن با $0/81$ نشان می‌دهد که ابزار تحقیق پایایی خیلی خوبی دارد. همچنین برای بدست آوردن روایی پرسشنامه از تحلیل عاملی استفاده شده است که مقدار KMO به میزان $0/78$ ، نشان می‌دهد پرسشنامه از لحاظ روایی در سطح خوبی قرار دارد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های تی تک نمونه‌ای، کروسکال والیس، تحلیل واریانس (ANOVA) تحلیل مسیر در نرم‌افزار Spss استفاده شده است (جدول ۱).

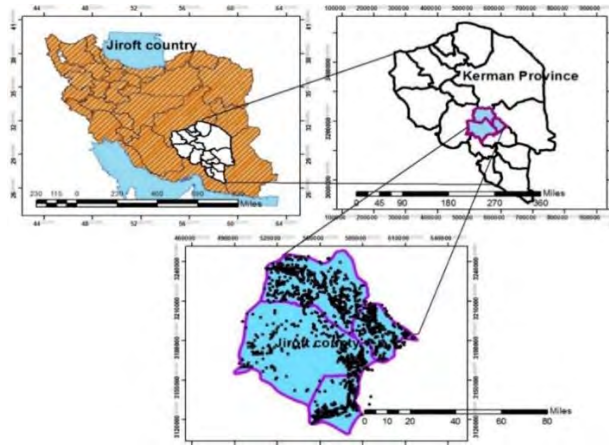
جدول ۱. ابعاد و گویه‌های مورد مطالعه در تحقیق

ابعاد	گویه
اقتصادی	میزان استفاده از تکنولوژی‌های پیشرفته، کاهش هزینه‌های کشاورزی برای روستاییان، سرمایه‌گذاری ساکنان شهر در روستاها، عرضه مازاد محصولات کشاورزی و دامی روستا به شهر، فروش محصولات کشاورزی روستا در شهر، فروش محصولات کشاورزی در خود روستا، ایجاد مشاغل جدید در روستا، متوسط قیمت اراضی زراعی روستا، رضایت از تولیدات کشاورزی روستا، مراجعه کشاورزان به شهر برای فروش محصولات زراعی و دامی و بهبود وضعیت امکانات بسته بندی محصولات روستا
اجتماعی- فرهنگی	دسترسی روستاییان به اینترنت و شبکه‌های تلفن همراه، دسترسی کشاورزان به شبکه‌های حمل و نقل عمومی شهر جیرفت، مراجعه روستاییان به شهر برای دسترسی به امکانات آموزشی، مراجعه روستاییان به شهر برای دسترسی به امکانات انتظامی-قضایی، مراجعه روستاییان به شهر برای دسترسی به امکانات آموزشی-درمانی، مراجعه روستاییان به شهر جیرفت به روستا، میزان مهاجرت دائمی از روستا به شهر جیرفت، میزان مهاجرت موقت از شهر جیرفت به روستا، میزان مهاجرت موقت از روستا به شهر جیرفت، تغییر در پوشش محلی روستا، میزان جا به جایی روزانه نیروی کار از روستا به شهر جیرفت، میزان جا به جایی روزانه نیروی کار از شهر جیرفت به روستا، میزان دسترسی روستاییان به مراکز بهداشتی-درمانی، پایبندی به آداب سنتی روستا، همکاری در مراسم و فعالیت‌های مذهبی روستا
اداری- سیاسی	قوم مداری و تعصبات قومی در میان روستاییان، مشارکت در بازسازی مدرسه، مسجد، مرکز بهداشت، درمانگاه در روستا، همکاری در مراسم و فعالیت‌های مذهبی، گرایش به استفاده از پوشاک شهری و گرایش به رفت و آمد زیاد به شهر جیرفت
کالبدی	دسترسی روستاییان به خدمات پستی، میزان خدمات دهی به روستا توسط کشاورزان و مروجان، میزان خدمات دهی بانک و موسسات به کشاورزان، خدمات‌رسانی شهر جیرفت در امور آموزش و پرورش، خدمات‌رسانی شهر جیرفت در امور درمانگاه، بیمه، درمان و پاسگاه و خدمات‌رسانی شهر جیرفت در امور جهاد کشاورزی، بخش اداری و ...
	رضایت از وضعیت امکانات زیربنایی در روستا، گرایش روستاییان به ساخت مسکن به سبک شهری، میزان دوام مصالح به کار رفته در مسکن روستایی، تغییر کاربری اراضی روستا و استفاده از روش‌های نوین کشاورزی

برگرفته از: مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۱

قلمرو جغرافیایی پژوهش

محدوده مورد مطالعه شهرستان جیرفت با وسعت حدود ۱۸ هزار کیلومتر مربع در استان کرمان و در جنوب شرق ایران واقع شده است. میانگین ارتفاع شهرستان از سطح دریا حدود ۶۵۰ متر و فاصله آن از مراکز استان حدود ۲۴۰ کیلومتر است. ویژگی‌های خاص اقلیمی و زیست‌محیطی از جمله کوه‌های بلند و دشت‌های وسیع و حاصلخیز، بویژه از اوایل هزاره سوم پیش از میلاد به بعد، باعث شده است تا این منطقه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین حوزه‌های فرهنگی و کانون‌های مهم اقتصادی صنعتی جنوب استان به شمار آید. منطقه جیرفت به دلیل وسعت زیاد در جلگه مرکزی و جنوب و سواحل خلیج فارس و عوامل دیگر دارای آب‌وهوای گرم و مرطوب است که در تابستان بیش از ۵۰ درجه سانتی‌گراد می‌رسد و در نواحی کوهستانی جبال بارز و ساردوئیه هوا معتدل و سرد می‌باشد فواصلی که مناطق گرمسیری و سردسیری را از هم جدا می‌کند بسیار کوتاه است و همین امر موجب تنوع در کشت محصولات گرمسیری و سردسیری گردیده است. متوسط باران سالانه در نواحی گرمسیر ۱۵۰ میلی‌متر و در منطقه سردسیر ۶۰۰ میلی‌متر می‌باشد و در ناحیه جلگه‌ای رطوبت، تبخیر شدید است.

شکل ۱. نقشه موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه در کشور و استان کرمان

یافته‌ها و بحث

ویژگی‌های آمار توصیفی

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده ابتدا توسط آمار توصیفی متغیرهای جمعیت شناختی شامل جنس، سن و... مورد بررسی قرار گرفت. سپس به منظور بررسی سؤالات و آزمون فرضیات پژوهش با استفاده از روش‌های آمار استنباطی مبتنی بر آزمون همبستگی، رگرسیون، کروسکال والیس و تی تک نمونه‌ای و... اقدام شده است.

بر اساس نتایج حاصله از تعداد کل ۳۸۴ نفر پاسخگو، ۲۶۱ نفر (۶۷/۸ درصد) از افراد مورد بررسی مذکر و ۱۲۳ نفر (۳۲/۲ درصد) زن می‌باشند. بنابراین بیشتر افراد مورد بررسی را افراد با جنسیت مذکر تشکیل می‌دهند. و در گروه سنی کمتر از ۲۰ سال (۹ درصد) ۳۴ نفر، ۲۱ تا ۴۵ سال (۵۴/۲ درصد) ۲۱۰ نفر، در گروه سنی ۴۶ تا ۶۶ سال (۳۳ درصد) ۱۲۷ نفر و در گروه سنی بالاتر از ۶۵ سال (۳/۸ درصد) ۱۳ نفر حضور داشته‌اند. بنابراین بیشتر افراد مربوط به گروه سنی ۲۱ تا ۴۵ هستند. و از لحاظ تحصیلات -در گروه تحصیلی بی‌سواد (۱۴/۳ درصد) ۵۵ نفر، زیر دیپلم (۲۱/۵ درصد) ۸۲ نفر، دیپلم و فوق دیپلم (۴۹/۱ درصد) ۱۹۰ نفر، لیسانس (۱۳/۶ درصد) ۵۱ نفر، فوق لیسانس و بالاتر (۱/۵ درصد) ۴ نفر حضور داشته‌اند. بنابراین بیشتر افراد نمونه تحصیلات دیپلم و فوق دیپلم هستند و از لحاظ موقعیت شغلی در گروه شغلی بیکار و محصل (۳۴/۳ درصد) ۱۳۲ نفر، کشاورز (۴۹/۹ درصد) ۱۹۴ نفر، دامدار (۲/۸ درصد) ۱۰ نفر، کاسب و بازاری (۸/۷ درصد) ۳۳ نفر، کارمند (۴/۳ درصد) ۱۵ نفر حضور داشته‌اند. بنابراین بیشتر افراد نمونه دارای شغل کشاورزی بوده‌اند و از نظر سطح درآمد افراد با درآمد زیر ۵۰۰ هزار تومان (۱۷/۶ درصد) ۶۸ نفر، ۵۰۰ تا ۷۵۰ هزار تومان (۲۰/۷ درصد) ۷۹ نفر، ۷۵۰ تا ۱ میلیون تومان (۳۹/۴ درصد) ۱۵۲ نفر، بالاتر از ۱ میلیون تومان (۲۲/۳ درصد) ۸۵ نفر حضور داشته‌اند. بنابراین بیشتر افراد نمونه دارای درآمد ۷۵۰ تا ۱ میلیون تومان بوده‌اند همچنین در قسمت خانوار روستاها-روستاها با جمعیت کمتر از ۵۰ نفر (۱۲ درصد) ۴۶ روستا، ۵۱ تا ۱۰۰ نفر (۱۹/۷ درصد) ۷۵ روستا، ۱۰۱ تا ۲۰۰ روستا (۲۵/۳ درصد) ۹۷ روستا، بیشتر از ۲۰۰ نفر (۱۶/۸ درصد) ۱۶ روستا بوده‌اند. بنابراین اکثر روستاها دارای جمعیت بالاتر از ۲۰۰ نفر بوده‌اند.

تحلیل روابط متقابل شهر جیرفت با روستاهای تحت نفوذش

جهت تحلیل روابط متقابل شهر و روستا در روستاهای مورد مطالعه از آزمون تی تک نمونه‌ای و آزمون کروسکال والیس استفاده شده است. همان‌طور که در جدول آزمون تی تک نمونه‌ای مشاهده می‌شود، سطح معناداری شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذ خود به غیر از بعد اجتماعی در ابعاد اقتصادی، اداری-سیاسی و کالبدی کمتر از مقدار ۰/۰۵ است، از این رو فرض برابری میانگین مطلوبیت ابعاد مذکور در جامعه با متوسط ارزشی مورد نظر (۳) رد می‌شود.

همچنین با توجه به مقدار منفی اختلاف میانگین اکثر ابعاد مورد مطالعه می‌توان نتیجه گرفت که مطلوبیت وضعیت روابط شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذ خود از وضعیت ضعیفی برخوردار است.

جدول ۲. وضعیت کلی روابط شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذ خود

آزمون تی تک نمونه‌ای (One Sample T-test)						
بعد مورد مطالعه	میانگین	t	درجه آزادی	معناداری	اختلاف میانگین	سطح اطمینان (%۹۵) پایینتر بالاتر
اقتصادی	۲/۶۲۸۰	-۱۵/۷۱۶	۳۸۳	۰/۰۰۰	-۰/۳۷۲۰۱	-۰/۳۲۵۵ -۰/۴۱۸۵
اجتماعی-فرهنگی	۳/۱۱۹۲	۴/۴۸۶	۳۸۳	۰/۰۰۰	۰/۱۱۹۱۶	۰/۱۷۱۴ ۰/۶۶۹
اداری-سیاسی	۲/۵۵۲۹	-۱۴/۰۳۴	۳۸۳	۰/۰۰۰	-۰/۴۴۷۱۴	-۰/۳۸۴۵ -۰/۵۰۹۸
کالبدی	۲/۷۴۴۸	-۹/۰۳۶	۳۸۳	۰/۰۰۰	-۰/۲۵۵۲۴	-۰/۱۹۹۷ -۰/۳۱۰۸

نتایج به دست آمده از آزمون کروسکال والیس نشان می‌دهد که در روابط شهر و روستا در روستاهای مورد مطالعه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی-سیاسی-اداری و کالبدی در سطح ۹۹ درصد معنادار می‌باشند و بیشترین ارتباط از لحاظ بعد اقتصادی می‌باشد. اما روابط با بررسی صورت گرفته نشان از رابطه یک سویه و عمودی از مرکز با نقش بزرگ سری شهر جیرفت می‌باشد. از میان پیکره‌بندی‌های گوناگون سازمان فضایی (سازمان فضایی پراکنده و همگن، متمرکز و قطبی، متوازن و اتفاقی، متمرکز و غیرمتمرکز و سلسله مراتبی) سازمان فضایی محدوده مورد مطالعه سازمانی متمرکز (تمرکز گرا به سمت خارج از منظومه با مرکزیت شهر جیرفت) و غیر متوازن (عدم تعادل در سازمان فضایی) است (جدول ۳).

جدول ۳. یافته‌های استنباطی تحلیل متقابل روابط شهر و روستا آزمون کروسکال والیس

بعد اقتصادی	بعد اجتماعی	بعد سیاسی-اداری	بعد کالبدی	Chi-Square
۳۷/۶	۲۹/۶	۲۸/۴	۲۱/۴	
درجه آزادی	۳۸۳	۳۸۳	۳۸۳	
معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	

نتایج استنباطی حاصل از آزمون ANOVA مربوط به تفاوت بین گروهی

نتایج آزمون آنالیز واریانس یک طرفه (ANOVA) در جدول (۴)، نشان می‌دهد فرض برابری میانگین ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی-اداری و کالبدی در شهر جیرفت رد نشده است. از این می‌توان گفت شهر جیرفت در روابط متقابل با روستاهای حوزه نفوذش شرایط یکسانی دارند

جدول ۴. تحلیل واریانس روابط متقابل شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذش

Sig.	F	میانگین مربعات	df	مجموع مربعات	بعد
.۰/۰۰۰	۸/۳۰۹	۱/۷۲۳	۳	۵/۱۷۰	بین گروهی
		۰/۲۰۷	۳۸۳	۸۰/۲۷۳	درون گروهی
			۳۹۰	۸۵/۴۴۴	کل
.۰/۰۰۰	۳۲/۲۳۱	۷/۱۶۸	۳	۲۱/۵۵۷	بین گروهی
		۰/۲۲۲	۳۸۳	۸۶/۰۳۸	درون گروهی
			۳۹۰	۱۰۷/۵۹۵	کل
.۰/۰۰۰	۲۲/۲۰۵	۷/۵۷۷	۳	۲۲/۲۷۳	بین گروهی
		۰/۳۴۱	۳۸۳	۱۳۲/۰۶۴	درون گروهی
			۳۹۰	۱۹۴/۷۹۷	کل
.۰/۰۰۰	۱۳/۴۳۳	۳/۸۲۵	۳	۱۱/۴۷۶	بین گروهی
		۰/۲۸۵	۳۸۳	۱۱۰/۲۱۱	درون گروهی
			۳۸۳	۱۲۱/۶۸۷	کل

نتایج به دست آمده از آزمون کروسکال والیس در روستاهای مورد مطالعه در بعد شاخص‌های متقابل شهر و روستا (بعد اقتصادی، بعد سیاسی-اداری، بعد اجتماعی و میزان جمعیت)، روستاهای باغباغو خاتون آباد و در بعد کالبدی روستاهای ملیجان سفلی و حسین آباد در حد بالا قرار داشته‌اند. همچنین در بعد اقتصادی روستاهای باغعلیشیر و میجان آباد در حد پایین نمره‌گذاری شده‌اند. در سوی دیگر در بعد اجتماعی روستاهای باغعلیشیر و سقدر، در بعد سیاسی اداری روستاهای باغعلیشیر و سقدر و سین آباد و در بعد کالبدی روستاهای دولت آباد سین آباد در حد پایین قرار دارند (جدول ۵).

جدول ۵. یافته‌های استنباطی تحلیل رابط شهر و روستا آزمون کروسکال والیس

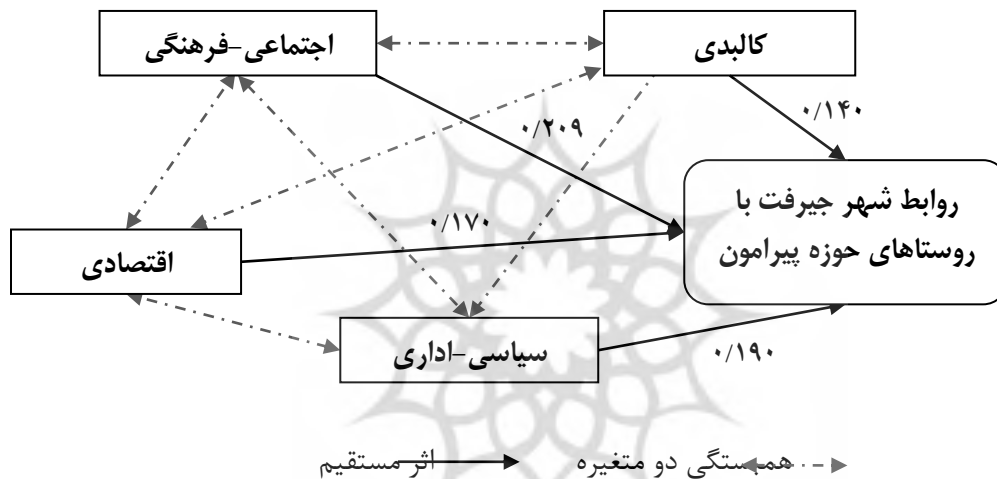
روستا	Mean Rank			
	اقتصادی	اجتماعی-فرهنگی	سیاسی-اداری	بعد کالبدی
باغباغو	۵۰/۴	۳۷	۴۰/۷	۴۰/۲
باغعلیشیر	۱۷/۸	۱۱/۷	۵/۷	۲۲/۷
حسین آباد	۳۶/۵	۲۹/۱	۲۹/۶	۴۱/۷
سقدر	۲۷/۹	۲۱/۹	۲۱/۵	۲۹/۱
سین آباد	۱۸/۳	۲۷/۴	۲۱/۱	۱۶
دولت آباد	۲۷/۸	۲۹	۳۷/۵	۱۸/۵
میجان سفلی	۱۷/۹	۳۱	۴۱	۴۴/۶
خاتون آباد	۵۲/۸	۵۸/۵	۴۳/۱	۳۸/۱

نتایج آزمون کروسکال والیس تحلیل روابط شهر جیرفت و روستاهای حوزه نفوذ در جدول شماره (۵)، نشان می‌دهد روستایی خاتون آباد با مقدار عدد ۵۲/۸ بیشترین و روستای باغعلیشیر با عدد ۱۷/۸ کمترین میزان ارتباط را از نظر بعد اقتصادی با شهر جیرفت را دارند. از نظر بعد اجتماعی روستای خاتون آباد با بیشترین میزان ۵۸/۵ و روستایی باغعلیشیر با عدد ۱۱/۷ کمترین میزان ارتباط را دارا هستند.

از نظر بعد سیاسی-اداری روستای خاتون‌آباد با مقدار عدد بیشترین ۴۳/۱ و روستایی باغلیشیر با عدد ۵/۷ کمترین میزان ارتباط با شهر جیرفت را دارا هستند
از نظر بعد کالبدی روستای میجان سفلی با مقدار عدد ۴۴/۶ بیشترین و روستایی سین‌آباد با عدد ۱۶ کمترین میزان ارتباط با شهر جیرفت را دارا هستند.

تحلیل مسیر عوامل موثر بر روابط متقابل شهر جیرفت با روستاهای تحت حوزه نفوذش

برای بدست آوردن عوامل تاثیرگذار بر روابط شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذش از روش تحلیل مسیر استفاده شده است. در این روش اثر مستقیم مؤلفه‌های چهارگانه بررسی روابط شهر جیرفت با روستاهای مورد مطالعه از طریق رگرسیون توابع به دست آمده است. نهایتاً ضرایب همبستگی مؤلفه‌های مورد مطالعه از طریق همبستگی پیرسون محاسبه گردیده است. سپس به روش تجزیه همبستگی (یعنی کم کردن میزان اثر مستقیم از میزان همبستگی پیرسون) مقدار اثرات غیرمستقیم محاسبه شده است. لازم به توضیح است که برای اندازه‌گیری میزان چند هم خطی در متغیرهای مستقل از روش معمول فاکتور تورم واریانس استفاده شده است (شکل ۲).

شکل ۲. تحلیل مسیر عوامل مؤثر در روابط شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذش

جدول ۶. اثرات مستقیم و غیرمستقیم همبستگی متغیرهای روابط شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذش

متغیرهای مستقل	اثرات مستقیم	اثرات غیرمستقیم	ضریب همبستگی	VIF
اقتصادی	۰/۱۷۰	۰/۲۱۰	۰/۴۳۱	۱/۸۱۵
اجتماعی-فرهنگی	۰/۲۰۹	۰/۵۵۰	۰/۷۲۹	۵/۶۳۰
سیاسی-اداری	۰/۱۹۰	۰/۳۲۵	۰/۵۵۸	۲/۱۱۸
کالبدی	۰/۱۴۰	۰/۱۵۰	۰/۳۲۰	۱/۴۲۷

برای تعیین مهم‌ترین عوامل موثر بر روابط شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذش، مؤلفه‌های روابط متقابل شهر روستا به عنوان متغیرهای مستقل و اثر آن‌ها وارد مدل رگرسیونی گردید. از آن جایی که برای تعیین اثر واقعی هر متغیر مستقل، چند هم خطی باید پایین باشد از روش VIF برای تعیین وجود یا عدم رابطه چند هم خطی استفاده گردید. در صورتی که مقدار VIF کمتر از ۱۰ باشد، نشان‌دهنده عدم رابطه چند هم خطی بین متغیرهای مستقل است. نتایج نیز نشان دهنده عدم چند هم خطی بین متغیرهای مستقل بوده و از این رو، اثرات مستقیم به دست آمده برای هر متغیر مستقل قابل اعتماد می‌باشند. بر اساس نتایج، مؤلفه اجتماعی با میزان ۰/۲۰۹ و سیاسی-اداری با میزان ۰/۱۹۰ دارای بیشترین تاثیرات در روابط متقابل شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذ خود است.

نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل روابط متقابل شهر جیرفت با روستاهای تحت حوزه نفوذش انجام شد. روستاهای شهر جیرفت از نظر برخورداری از امکانات زیر بنایی شامل راه روستایی، آب لوله‌کشی و سایر خدمات زیرساختی نسبت به روستاهای شمال استان و یا حتی کشور از شرایط مساعد و مطلوبی برخوردار نیستند. با توجه این‌که روستاهای شهر جیرفت از لحاظ کشاورزی حاصلخیز می‌باشند اما چندان توجهی به این روستاها نمی‌شود و از ساختار همگن و یکنواختی برخوردار نیستند. قابلیت‌های اقتصادی روستایی با یکدیگر متفاوت است. محدودیت‌های توسعه اقتصادی نیز با یکدیگر تفاوت دارد هر چه روستا بزرگ‌تر باشد و به شهر نزدیک‌تر باشد از امکانات بیشتری برخوردار می‌باشد. براساس یافته‌های پژوهش، به دلیل ساختار فضایی حاکم بر محدوده (تک مرکزی و قطبی بیشترین ارتباط روستاها با شهر جیرفت) وجود دارد. با دقت بیشتر چنین به دست می‌آید که روستاهای محدوده برحسب فاصله فیزیکی با مرکز و قرار گرفتن در مسیرهای اصلی منتهی به آن، دارای وضعیت‌های نسبتاً مشابهی هستند، به طوری که نتایج این پژوهش نشان داد سطح معناداری شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذ خود به غیر از بعد اجتماعی در ابعاد اقتصادی، اداری-سیاسی و کالبدی کمتر از مقدار ۰/۰۵ است، از این رو فرض برابری میانگین مطلوبیت ابعاد مذکور در جامعه با متوسط ارزشی مورد نظر (۳) رد می‌شود. همچنین با توجه به مقدار منفی اختلاف میانگین ابعاد مورد مطالعه می‌توان نتیجه گرفت که مطلوبیت وضعیت روابط شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذ خود از وضعیت ضعیفی برخوردار است. نتایج این بخش از پژوهش با یافته‌های پژوهش ناظمی شاد باش همپوشانی دارد به طوریکه عدم وجود رابطه دوسویه بین روستاهای خمام، پیامدهای نامطلوب را به بار آورده است. نتایج به دست آمده از آزمون کروسکال والیس نشان می‌دهد که در روابط شهر و روستا در روستاهای مورد مطالعه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی سیاسی-اداری و کالبدی در سطح ۹۹ درصد معنادار می‌باشند و بیشترین ارتباط از لحاظ بعد اقتصادی می‌باشد. اما روابط با بررسی صورت گرفته نشان از رابطه یک سویه و عمودی از مرکز با نقش بزرگ سری شهر جیرفت می‌باشد. از میان پیکره‌بندی‌های گوناگون سازمان فضایی (سازمان فضایی پراکنده و همگن، متمرکز و قطبی، متوازن و اتفاقی، متمرکز و غیرمتمرکز و سلسله مراتبی) سازمان فضایی محدوده مورد مطالعه سازمانی متمرکز (تمرکز گرا به سمت خارج از منظومه با مرکزیت شهر جیرفت) و غیر متوازن (عدم تعادل در سازمان فضایی) است. نتایج به دست آمده از آزمون کروسکال والیس در روستاهای مورد مطالعه در بعد شاخص‌های متقابل شهر و روستا (بعد اقتصادی، بعد سیاسی-اداری، بعد اجتماعی و میزان جمعیت)، روستاهای باغباغو خاتون آباد و در بعد کالبدی روستاهای ملیجان سفلی و حسین‌آباد در حد بالا قرار داشته‌اند. همچنین در بعد اقتصادی روستاهای باغلیشیر و میجان آباد در حد پایین نمره گذاری شده‌اند. در سوی دیگر در بعد اجتماعی روستاهای باغلیشیر و سقدر، در بعد سیاسی اداری روستاهای باغلیشیر و سقدر و سین‌آباد و در بعد کالبدی روستاهای دولت آباد سین آباد در حد پایین قرار دارند. روستایی خاتون آباد با مقدار عدد ۵۲/۸ بیشترین و روستای باغلیشیر با عدد ۱۷/۸ کمترین میزان ارتباط را از نظر بعد اقتصادی با شهر جیرفت را دارند. از نظر بعد اجتماعی روستای خاتون‌آباد با بیشترین میزان ۵۸/۵ و روستایی باغلیشیر با عدد ۱۱/۷ کمترین میزان ارتباط با شهر جیرفت را دارا هستند. از نظر بعد سیاسی-اداری روستای خاتون‌آباد با مقدار عدد بیشترین ۴۳/۱ و روستایی باغلیشیر با عدد ۵/۷ کمترین میزان ارتباط با شهر جیرفت را دارا هستند. از نظر بعد کالبدی روستای ملیجان سفلی با مقدار عدد ۴۴/۶ بیشترین و روستایی سین‌آباد با عدد ۱۶ کمترین میزان ارتباط با شهر جیرفت را دارا هستند. نتایج تحلیل مسیر نیز نشان داد عدم چند هم خطی بین متغیرهای مستقل بوده و از این رو، اثرات مستقیم به دست آمده برای هر متغیر مستقل قابل اعتماد می‌باشند. بر اساس نتایج، مولفه اجتماعی با میزان ۰/۲۰۹ و سیاسی-اداری با میزان ۰/۱۹۰ دارای بیشترین تاثیرات در روابط متقابل شهر جیرفت با روستاهای حوزه نفوذ خود است. براساس یافته‌های پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

- جذب سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی برای توسعه و گسترش روستاها در راستای اشتغال‌زایی و بهره‌برداری از منابع موجود برای رفع فقر و توسعه روستایی؛

- در راستایی توسعه کشاورزی ضروری است که اثرات زیست‌محیطی طرح‌های توسعه منابع آب‌و خاک مورد توجه قرار گرفته و از آلوده شدن این منابع توسط سایر مصرف‌کنندگان نیز جلوگیری به عمل آید؛
- اولویت یکسان قائل شدن به همه نیازهای شهری و روستایی جهت تعدیل در روابط شهر جبرفت و روستاهای مورد مطالعه؛
- شناسایی نقاط مستعد توسعه در نقاط روستایی شهر جبرفت؛
- توسعه بخش کشاورزی از طریق بالا بردن راندمان تولید، بهره‌وری بیشتر منابع آب و آموزش کشاورزان؛
- استفاده از نیروی کار ارزان و بی‌کار بومی این منطقه در فعالیت‌های کشاورزی و صنعتی وابسته و استفاده از نظر کارشناسان و متخصصان امر کشاورزی در تولید و بهره‌برداری محصول؛
- با توجه به محدودیت منابع آب و اهمیت آن در بخش کشاورزی، ضروری است در برنامه‌ریزی‌های آبی به حداکثر نمودن بازده آن (تخصیص بهینه آب کشاورزی) توجه بیشتری اعمال شود؛ و
- ایجاد چهارچوبی برای رساندن سطح زندگی ساکنین روستاهای مورد مطالعه به سطحی که خودشان در امور اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود دخالت کنند و جهت توسعه روستاها را نیز برای کاستن از وابستگی مطلق روستائیان به شهرها را خود تعیین کنند.

منابع

- بذرافشان، جواد، براهوئی اول، مهدی، مزارزهی، یعقوب (۱۳۹۴)، تحلیل روابط متقابل شهر و روستا در توسعه‌ی یافتگی روستا های پیرامون (مطالعه‌ی موردی روستای سیادک)، دومین کنفرانس بین المللی و پنجمین کنفرانس ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار، همدان، ۱۰ اسفند ۱۳۹۴.
- پاپلی یزدی، محمد حسین، رجبی سناجردی، حسین (۱۳۸۲)، نظریه‌های شهر و پیرامون، انتشارات سمت، تهران.
- تقیلو، علی اکبر، بهرامی، ساجد، علیزاده، فریده (۱۴۰۱)، تحلیل تاثیر روابط شهر و روستا بر تحولات اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی مورد دهستان نالوس شهر اشنویه، فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، دوره ۱۲، شماره ۳، صص ۷۹۶-۷۸۴.
- رومیانی، احمد، عینالی، جمشید، اصغری زمانی، اکبر (۱۳۹۷)، کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در تقویت روابط شهر و روستا (مطالعه موردی: شهر زنجان و پیرامون)، فصلنامه مطالعات ساختار و کارکرد شهری، دوره ۵، شماره ۱۷، صص ۶۸-۴۷.
- سعیدی، عباس (۱۳۹۰)، روابط و پیوندهای روستایی - شهری در ایران، چاپ دوره اول، تهران: انتشارات مهر مینو، ۲۴۰ص.
- قنبری، سیروس، پورشنبه، فاطمه، اسکتی، هانیه، بهادری، امجز، فرخ لقا (۱۳۹۵)، بررسی روابط متقابل شهر و روستا و نقش آن در توسعه روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان جبرفت)، سومین کنفرانس علمی پژوهشی افق‌های نوین در علوم جغرافیا و برنامه‌ریزی معماری و شهرسازی ایران، تهران.
- محمدی یگانه، بهروز، سنایی مقدم، سروش (۱۳۹۶)، تحلیل اثرات روابط شهر و روستا در مهاجرت‌های روستا شهری - مطالعه موردی: دهستان پشته زیلابی، شهرستان دهدشت، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۷، شماره ۲۷، صص ۱۱۶-۱۰۳.
- مقیسه، مطهره، زبردست، اسفندیار (۱۳۹۷)، تحلیل روابط روستا شهری در توسعه منطقه‌ای مطالعه موردی: مجموعه شهری مشهد، فصلنامه مطالعات شهری، دوره ۸۵، شماره ۳۰، صص ۹۶-۸۵.
- ناظمی شادباش، نقی، اصغری، حسین، پور شیخیان، علیرضا، آمار، تیمور (۱۳۹۹)، نقش روابط متقابل شهر و روستا در توسعه سکونتگاه‌های پیرامون کلانشهر رشت مورد: ناحیه پیراشهر خمام، فصلنامه توسعه فضاهای پیراشهری، دوره ۲، شماره ۳۰، صص ۱۴۳-۱۵۶.
- نوروزی، اسرا (۱۳۹۸)، شناخت نظریات مطرح در روابط متقابل شهر و روستا در جهان و ایران جهت دستیابی به توسعه پایدار، فصلنامه علمی تخصصی معماری سبز، دوره ۵، شماره ۱، صص ۶۲-۴۷.
- Akkoyunlu, S. (2015). The potential of rural-urban linkages for Sustainable development and trade, *International Journal of Sustainable Development & World Policy*, 4(2): 20-40.
- Kumar Jat. M, Garg. P.K, Khare. D. (2008). Monitoring and modelling of urban sprawl using remote sensing and GIS techniques. *International Journal of Applied Earth Observation and Geoformation* 10. 26-43.
- Lipton, M; (1982), "Why Poor People Stay Poor", Hutchinson.
- Srivastava, Nitin; Shaw, Rajib; (2016), enhancing city resilience through urban-rural linkage; *Urban disaster and resilience in Asia*, Elsevier inc.

- UN-Habitat. (2004). Regional Conference on Urban-Rural Linkages. 1- 4 October. Un Office in Nairobi, Kenya. <http://www.unchs.org>.
- Van Leeuwen, E. S. (2010). Urban-Rural Interactions: Towns as Focus Points in Rural Development, Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2010, Germany.
- Xue. J. (2014). Is eco-village/urban village the future of a DE growth society? An urban planner's perspective. Ecological Economics 105. 130-138.
- Zhang J, Zhang L (2006). Rozelle S, Boucher S. "Self-employment with Chinese Characteristics: The Forgotten Engine of Rural China's Growth" Contemporary Economic Policy. 24(3):446-58.

